

Theodor Fontane EFFI BRIEST

1895

Na een zorgeloze jeugd op een landgoed in Brandenburg wordt Effi Briest op zeventienjarige leeftijd uitgehuwelijkt aan de eenentwintig jaar oudere baron Von Instetten, een jeugdliefde van de moeder van Effi. Haar ouders beschouwen Instetten als een goede partij: hij is 'Landrat' (hoofd van het district Kessin), maakt kans op promotie en heeft een goede naam. De speelse Effi verzet zich niet tegen het huwelijk, maar ze kan zich er ook nog geen voorstelling van maken. Hoewel Instetten zich heel attent tegenover haar gedraagt, voelt Effi geen liefde voor de enigszins stijve man; ze is eerder een beetje bang voor hem.

Na hun huwelijk verhuist het echtpaar naar Kessin (Hinterpommern). Als Effi's leven zijn dagelijkse gang begint te gaan, ervaart zij zich al snel. Instetten is vaak weg voor zijn werk en Effi blijft dan alleen achter in het oude huis van haar man. Ze heeft er last van spookachtige geluiden en verschijningen, maar Instetten heeft daar geen begrip voor. Hij is een nuchtere man met een groot plichtsgevoel en veel ambitie en daar verandert de liefde voor zijn vrouw niets aan. Effi heeft daarentegen behoefte aan afleiding en vrolijkheid, die ze ook niet vindt bij de andere families van adel uit de omgeving. Het enige lichtpuntje is de vriendschap met de apotheker Gieshübler. Ook de geboorte van haar dochter Annie maakt geen einde aan Effi's vereenzaming.

De komst van majoor Crampas, de nieuwe commandant van het district, brengt afwisseling in haar leven. Crampas is eenentwintig jaar en staat bekend als een man met lichzinnige morele opvattingen. Er ontstaat een verhouding tussen Effi en Crampas, hoewel Effi daar eigenlijk niet op uit was.

Instetten wordt benoemd tot 'Ministerialrat' (hoge ambtenaar), wat een verhuizing naar Berlijn met zich mee brengt. Dit betekent het einde van de verhouding tussen Effi en Crampas. Voor Effi is dit een verlossing, omdat het haar aard niet is iets te verheimelijken.

Zo'n zeven rustige jaren wonen Instetten en Effi in Berlijn als Instetten in afwezigheid van zijn vrouw een pake brieven van Crampas ontdekt, die deze destijds aan Effi had geschreven. Hij voelt zich in zijn eer aangetast, maar koestert geen haat of wraakgevoelens. Toch daagt hij Crampas uit tot een duel, want

zijn eer is hem heilig. In het duel wordt Crampas gedood. Instetten laat zich daarop van Effi scheiden. Hun dochter Annie wordt aan hem toegewezen. Effi's vader wil niet hebben dat Effi naar haar ouderlijk huis terugkeert, omdat hij voor zijn aanzien vreest. Er blijft voor Effi niets anders over dan in Berlijn te blijven, waar ze samen met het vroegere kindermisje van Annie een bescheiden woning betreft.

Na herhaaldelijke verzoeken lukt het Effi uiteindelijk een ontmoeting met haar dochter tot stand te brengen. De inmiddels tien jaar oude Annie komt bij haar moeder op bezoek, maar ze is van haar moeder vervreemd en gedraagt zich afwijzend, waarschijnlijk door haar vader daartoe aangezet.

Effi, die al een zwakke gezondheid had, stort na het bezoek van haar dochter in elkaar. Haar arts constateert het begin van een longziekte en symptomen van een zenuwziekte. Hij weet te bereiken dat Effi eindelijk naar haar ouderlijk huis mag terugkeren. Daar leeft ze nog een paar vreedzame en soms zelfs gelukkige maanden, waarna ze sterft, verzoend met haar lot en ook met haar man. Ze geeft toe dat hij steeds juist heeft gehandeld. Hoewel het tijdens haar leven niet tot een verzoening tussen haar en Instetten is gekomen, heeft Effi vrede met het gedrag van haar man.

Instetten is intussen bevorderd tot directeur-generaal van het ministerie, maar hij leeft een vreugdeloos en eenzaam leven.

Effi Briest is een van de laatste romans van Theodor Fontane, de tegenwoordiger bij uitstek van het burgerlijk realisme. Fontane geeft ook in deze roman op terughoudende en behoudzame wijze een beeld van de Pruisische maatschappij in het Duitse keizerrijk. Het is echter geen aanklacht. Het boek maakt deel uit van een reeks romans waarin hij huwelijken in burgerlijke of adellijke kringen beschrijft, die Fontane als symptomatisch voor de maatschappij beschouwde.

Het huwelijk van Effi mislukt door maatschappelijke conventies, eenzaamheid en vervreemding. Achter de schijnbare armoede aan handeling, die typisch is voor Fontane, worden de problemen van de tijd subtiel voelbaar gemaakt. De maatschappelijke verhoudingen zijn sterk aan het veranderen. De rol van de adel wordt teruggedrongen en daarmee de conventies van deze stand, maar in *Effi Briest* probeert Instetten krampachtig hieraan vast te houden.

I.B.